

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi ystävällisissä suhteissa olevan valtion Suomessa olevan omaisuuden takavarikoimisesta tai asettamisesta myymis- tahi hukkaamiskiellon alaiseksi annetun lain kumoamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan kumottavaksi vuodelta 1921 oleva laki, joka kieltää ystävällisissä suhteissa olevan valtion omaisuuden takavarikoimisen ja asettamisen myymis- ja hukkaamiskieltoon. Tällä alun perin väliaikaiseksi tarkoitettulla lailla ei ole enää käytännön merki-

tystä. Lisäksi se vaikeuttaa Suomen liittymistä eräisiin kansainvälisiin sopimuksiin.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

PERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne ja ehdotettu muutos

Takavarikko sekä myymis- ja hukkaamiskielto ovat väliaikaisia turvaamistoimenpiteitä, joiden tarkoituksena on estää velallista hukkaamasta omaisuuttaan ennen kuin velkoja on saanut velan maksamiseen velvoittavan tuomion. Vasta tuomion perusteella velkoja voi periä saamisensa ulosottoteitse. Ulosotossa omaisuus ulosmitataan ja myydään pakkohuutokaupalla perittävänä olevan saamisen suorittamiseksi.

Takavarikkoon voidaan panna vain irtainta omaisuutta, myymis- ja hukkaamiskieltoon sen sijaan sekä irtainta että kiinteää omaisuutta. Takavarikoiminen tapahtuu pääpiirteittäin samalla tavalla kuin ulosmittaus. Takavarikoitu omaisuus otetaan ulosottomiehen haltuun tai jätetään velallisen hallintaan takavarikoiduksi merkittynä. Myymis- ja hukkaamiskiellossa oleva omaisuus jää velallisen haltuun, mutta hänelle annetaan kirjallinen kielto myydä tai muutoin hukata sitä.

Vuonna 1921 annettiin laki ystävällisissä suhteissa olevan valtion Suomessa olevan omaisuuden takavarikoimisesta ja asettamisesta myymis- tahi hukkaamiskiellon alaiseksi (144/21; jäljempänä vuoden 1921 laki). Lain teksti kuuluu kokonaisuudessaan seuraavasti: ”Ystävällisissä suhteissa olevan valtion Suomessa olevaa omaisuutta alkoon saamisen vuodeksi takavarikoitako tai asetettako myymis- tahi hukkaamiskiellon alaiseksi”.

Lain mukaan vain väliaikaiset turvaamistoimenpiteet, takavarikko sekä myymis- ja hukkaamiskielto, ovat kiellettyjä. Laki ei estä vieraan valtion omaisuuden ulosmittaamista ja myymistä pakkohuutokaupalla. Ulosottolain mukaan omaisuus voidaan takavarikoida tai panna myymis- ja hukkaamiskieltoon myös silloin, kun on riita paremmasta oikeudesta omaisuuteen ja omaisuuden haltija saattaa sen hukata tai kätkeä. Tässä tapauksessa vuoden 1921 laki ei estä turvaamistoimenpiteitä.

Suomi oli lain säätämisen aikaan juuri itenäistynyt ja aloittamassa kaupankäyntiä muiden maiden kanssa. Vieraan valtion omaisuu-

den takavarikoimisen arvioitiin voivan vaarantaa kauppasuhteiden kehittymisen. Laki oli aikanaan tarkoitettu väliaikaiseksi. Velkojen suoja vieraiden valtioiden maksuhäiriöitä vastaan oli tarkoitus säännellä kauppasopimuksiin otettavilla määräyksillä. Olojen vakiinnuttua laki on kuitenkin jäänyt kumoamatta.

Jo lain eduskuntakäsittelyn aikana kiinnitettiin huomiota siihen, että Suomen viranomaisen oikeus puuttua vieraan valtion omaisuuteen on asia, jota ei voida päättää yksinomaan Suomen sisäisellä lainsäädännöllä. Asiassa on otettava huomioon kansainvälisen oikeuden periaatteet.

Suomessa ei ole yleistä lainsäädäntöä siitä, missä tapauksissa tuomioistuimet voivat käsitellä vieraaseen valtioon kohdistuvia vaatimuksia ja milloin vieraan valtion omaisuuteen voidaan kohdistaa pakkotäytäntöönpanotoimia. Suomea sitovat kuitenkin useat kansainväliset sopimukset, joissa on määräyksiä toisten valtioiden immuniteetista. Vakiintuneiden kansainvälisoikeudellisten periaatteiden mukaan ainakin vieraiden valtioiden sota-alukset ja julkisiin tarkoituksiin käytetyt alukset nauttivat immuniteettia. Tämä periaate on sittemmin vahvistettu muun muassa Genevessä vuonna 1958 tehdyssä aluemerta ja lisävyöhykettä koskevassa yleissopimuksessa (SopS 6—7/65). Lähetystörakennukset ja niissä oleva omaisuus taas nauttivat immuniteettia vuoden 1961 diplomaattisia suhteita koskevan Wienin yleissopimuksen (SopS 3—4/70) nojalla. Sekä valtioiden että muiden omistamien ilma-alusten takavarikoimista sekä myymis- ja hukkaamiskieltoon panemista on rajoitettu merkittävästi eräiden ilma-alusten vapautuksesta takavarikosta ja hukkaamiskiellosta annetulla lailla (257/49). Lakia sovelletaan ulkomaalaiseen ilma-alukseen, mikäli siitä on vieraan valtion kanssa erikseen sovittu. Suomi on sitoutunut laissa tarkoitettuihin rajoituksiin liittymällä Roomassa vuonna 1933 tehtyyn yleissopimukseen ilma-alusten takavarikkoa koskevien eräiden säännösten yhdenmukaistamisesta (SopS 23/53) sekä Chicagossa vuonna 1944 tehtyyn kansainväliseen siviili-ilmailun yleissopimukseen (SopS 11/49). Valtioiden rautatielaitosten kansainvälisessä liikenteessä käytetty omaisuus on toisen valtion alueella ollessaan suojattu takavarikolta ja ulosmittaukselta kansainvälisiä rautatiekuljetuksia koskevalla yleissopimuksella (COTIF) vuodelta 1980 (SopS 4—5/85).

Edellä mainituissa kansainvälisissä sopimuksissa täytäntöönpanovallan ulkopuolelle on rajattu valtiollisessa käytössä olevaa omaisuutta. Vuoden 1921 laki sen sijaan sisältää niin sanotun absoluuttisen immuniteetin periaatteen. Se kieltää takavarikoimasta mitään vieraan valtion omaisuutta sen käyttötarkoituksesta riippumatta.

Toisen valtion alueella oleva vieraan valtion omaisuus koostuu yleensä lähetystökiinteistöstä ja muusta sellaisesta omaisuudesta, joka nauttii immuniteettia. Silloin kun valtio harjoittaa suoraa ulkomaankauppaa, voi toisen valtion alueella olla esimerkiksi sieltä ostettuja tavaroita taikka saatavia. Yksityisoikeudellisen sopimuksen osapuolena vieras valtio rinnastetaan nykyään yhä useammin yksityiseen henkilöön. Vieras valtio ei siten voi immuniteettiinsa vetoamalla estää sopimukseen perustuvan vaatimuksen tutkimista tuomioistuimessa eikä myöskään kaupalliseen omaisuuteensa kohdistuvaa pakkotäytäntöönpanoa. Turvaamistoinenpiteisiin ei näissäkään tapauksissa voida vuoden 1921 lain vuoksi ryhtyä. Tavallisesti valtiot käyvät kuitenkin kauppaa omistamiensa yhtiöiden, ulkomaankauppajärjestöjen ja muiden valtiosta erillisten oikeushenkilöiden välityksellä, joiden omaisuutta vuoden 1921 lain takavarikointikielto ei koske.

Kysymys vieraan valtion immuniteetista on useimmin tullut esille aluksiin kohdistuvien vaatimusten yhteydessä. Immuniteettia on katsottu olevan tarpeen rajoittaa sitä mukaa kuin valtiot ovat ryhtyneet harjoittamaan kaupallista merenkulkua. Useissa kansainvälisissä merioikeutta koskevissa sopimuksissa ei valtioiden kaupallisessa käytössä oleville aluksille ole myönnetty koskemattomuutta. Esimerkiksi aikaisemmin mainitun aluemerta ja lisävyöhykettä koskevan vuoden 1958 Geneven yleissopimuksen mukaan rantavaltion täytäntöönpanovallan ulkopuolelle on jätetty ainoastaan sotalukset ja yksinomaan valtiollisiin tai hallinnollisiin tehtäviin käytetyt alukset. Sopimuksen mukaan ratkaisevaa on aluksen käyttö eikä sen omistussuhteet. Muun muassa eräät sosialistiset maat, joissa valtio yleensä omistaa myös kauppa-alukset, ovat kuitenkin toistaiseksi pitäneet kiinni myös kauppa-alustensa suhteen absoluuttisen immuniteetin periaatteesta. Esimerkiksi Neuvostoliitto on mainittua vuoden 1958 yleissopimusta ratifioidessaan tehnyt varauksen, jonka mukaan se katsoo kaikkien alustensa nauttivan immuniteettia.

L a k i

Suomen Vientiluotto Oy:n vuosien 1986—1989 ulkomaisen luotonoton korkotuesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Suomen Vientiluotto Oy:n vuosien 1986—1989 ulkomaisen luotonoton korkotuesta 20 päivänä joulukuuta 1985 annetun lain (1053/85) nimike ja 1 §:n 2 momentti, sekä
lisätään 1 §:ään uusi 2 momentti, jolloin muutettu 2 momentti siirtyy 3 momentiksi seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

L a k i

**Suomen Vientiluotto Oy:n vuosien 1986—1989
 ulkomaisen luotonoton korkotuesta**

1 §

Sitoumus korkotuen suorittamisesta voidaan antaa myös edellä tarkoitettujen lainojen takaisinmaksamista varten otettavan lainan osalta. Korkotukea maksetaan kuitenkin enintään 10 vuoden ajan.

L a k i

**Suomen Vientiluotto Oy:n vuosien 1986—1989
 luotonoton korkotuesta ja valuuttakurssitappioiden korvaamisesta**

1 §

Valtioneuvostolla on myös oikeus määräämillään ehdoilla antaa sitoumuksia siitä, että valtio maksaa yhtiön vuosina 1988—1989 ottamista enintään 3 000 miljoonan markan määräisistä ulkomaisista luotoista mahdollisesti aiheutuvia valuuttakurssitappioita.

Sitoumus korkotuen suorittamisesta ja valuuttakurssitappioiden korvaamisesta voidaan antaa myös edellä tarkoitettujen lainojen takaisinmaksamista varten otettavan lainan osalta. Korkotukea ja kurssitappioiden korvausta maksetaan kuitenkin enintään 10 vuoden ajan.

Tämä laki tulee voimaan päivänä
 kuuta 198 .

L a k i

**ystävällisissä suhteissa olevan valtion Suomessa olevan omaisuuden takavarikoimisesta ja
asettamisesta myymis- tahi hukkaamiskiellon alaiseksi annetun lain kumoamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Täten kumotaan ystävällisissä suhteissa olevan valtion Suomessa olevan omaisuuden takavarikoimisesta ja asettamisesta myymis- tahi hukkaamiskiellon alaiseksi 27 päivänä touko-
kuuta 1921 annettu laki (144/21).

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .

Helsingissä 15 päivänä elokuuta 1988

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Oikeusministeri *Matti Louekoski*

Neuvostoliitto ja Suomi allekirjoittivat joulukuussa 1985 sopimuksen alusten takavarikoinnin välttämiseksi. Sopimuksen mukaan toisen sopimuspuolen lippua käyttävää alusta ei saa takavarikoida saamisen turvaamiseksi edellyttäen, että aluksen omistaja tai käyttäjä menettelee sopimuksen määräysten mukaisesti. Takavarikon välttämiseksi velallisen on annettava velkojan vaatimuksesta kirjallinen sitoumus ja vakuus saamisen suorittamisesta sekä nimettävä etukäteen toisen sopimuspuolen alueella oleva edustaja oikeudenkäyntiä tai välimiesmenettelyä varten. Hallitus on antanut eduskunnalle esityksen mainitun sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä (HE 52/1988 vp.). Vuoden 1921 laki on sikäli ristiriidassa mainitun sopimuksen kanssa, että laki estää neuvostoliittolaisten alusten takavarikoinnin silloinkin, kun se olisi sopimuksen mukaan mahdollista.

Brysselissä solmittiin vuonna 1967 alushypoteekkia ja meripanttioikeutta koskeva kansainvälinen yleissopimus. Sopimuksen mukaan vain julkisiin tarkoituksiin käytetyt, valtioiden omistamat, käyttämät tai varustamat alukset nauttivat immuniteettia. Suomi on allekirjoittanut sopimuksen ja yhteistyössä muiden pohjoismaiden kanssa muuttanut merilain meripanttioikeutta koskevia säännöksiä sopimuksen periaatteiden mukaisiksi (laki merilain muuttamisesta, 646/75). Suomi ei kuitenkaan ole liittynyt sopimukseen. Vuoden 1921 laki tekee meripanttioikeuden toteuttamisen valtioiden omistamiin kauppaluksiin vaikeaksi.

Turvaamistoimenpiteiden kohdistaminen vieraan valtion omaisuuteen on poikkeuksellis-

ta, eikä vuoden 1921 lakia ole aikoihin jouduttu soveltamaan. Muun omaisuuden kuin alusten suhteen takavarikointikiellolla ei ole käytännön merkitystä. Nykyään lain voimassaolosta aiheutuu jopa haittaa, sillä viimeaikaisen kehityksen johdosta se on joutunut ristiriitaan kansainvälisen oikeuden periaatteiden kanssa. Laki myös estää Suomea liittymästä eräisiin merioikeudellisiin ja valtioiden toimivaltaa koskeviin kansainvälisiin sopimuksiin.

Edellä esitetyistä syistä vuoden 1921 laki olisi tarkoituksenmukaista kumota, jolloin oikeus takavarikoida tai panna myymis- ja hukkamiskielloon vieraan valtion omaisuutta määräytyisi Suomea velvoittavien valtiosopimusten ja kansainvälisen oikeuden yleisten periaatteiden nojalla.

2. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Esityksellä ei ole taloudellisia vaikutuksia.

3. Voimaantulo

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulevaksi voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi näin kuuluva lakiehdotus: